

Pakt dla mokradeł – Poznań, 3–5 lutego 2025

Czy wynagradzanie rolników za dostarczanie dóbr publicznych pomoże w odtwarzaniu mokradeł?

Katarzyna Zagórska¹, Sviataslau Valasiuk^{1,2}, Aleksandra Pępkowska-Król²

Mokradła na terenach rolniczych i ich ochrona w ramach WPR

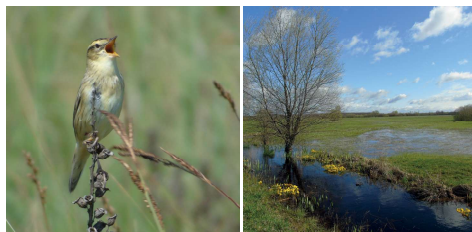
Szacuje się, że w Polsce ponad 900 tys. ha zdegradowanych torfowisk wykorzystywanych jest rolniczo [1]. Zmiany klimatyczne z jednej strony i presja ekonomiczna z drugiej powodują postępującą degradację tych obszarów, ponadto ciągle może dochodzić do przekształcania cennych przyrodniczo mokradeł na grunty rolne. Biorąc pod uwagę znaczenie mokradeł dla różnorodności biologicznej, klimatu czy jakości wód powierzchniowych, konieczne jest zaangażowanie rolników i rolniczek w ich ochronę i odtwarzanie. Na potrzebę wprowadzania konkretnych rozwiązań dla ochrony torfowisk zwrócono uwagę podczas ostatniej reformy wspólnej polityki rolnej UE (WPR), wprowadzając obowiązkową normę dobrej kultury rolnej dotyczącą ochrony torfowisk i mokradeł (GAEC 2) [2]. Następnie, w 2024 r., taką potrzebę podkreślił „Dialog strategiczny na temat przyszłości rolnictwa w UE” [3].

W sytuacji, kiedy w środowisku rolniczym dominuje przekonanie o konieczności i opłacalności osuszania gruntów, skuteczność rozwiązań opartych na ekonomicznych podejściach może być zwiększona za pomocą programów edukacyjnych, wskazujących korzyści (np. łagodzenie skutków suszy) z dobrze skierowanych przestrzennie praktyk, oraz projektów pilotażowych, które zademonstrują te korzyści wprost na gruntach rolnych.

W społecznych rezerwach Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków ochrona rzadkich gatunków ptaków oraz cennych siedlisk przyrodniczych finansowana jest m.in. ze środków pochodzących z WPR (na zdjęciach rezerwat Zajki w dolinie Biebrzy i wodniczka *Acrocephalus paludicola*). Oferowane obecnie właścicielom gruntów wsparcie w zakresie ochrony mokradeł (interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne, ekoschematy) ma jednak bardzo ograniczony zakres (patrz ramka), co więcej całkowicie brakuje rozwiązań służących odtwarzaniu siedlisk hydrogenicznych [4].

Wartość mokradeł

Globalnie wartość pieniężna usług ekosystemowych, świadczonych przez mokradła, szacowana jest na około 190 mld zł rocznie [5, 6]. Obejmuje to tylko podzbiór korzyści, które można zmierzyć ekonomicznie, i korzyści z mokradeł mogą znacząco różnić się dla poszczególnych regionów i społeczności. Istnieje wiele metod kalkulacji wartości usług ekosystemowych, które są stosowane w decyzjach z zakresu polityki rolno-środowiskowej. Poniżej prezentujemy ich przykłady.

Jak policzyć wartość premii za dostarczenie usług ekosystemowych w rolnictwie?

Kalkulacja rynkowa, metoda „ukrytej ceny rynkowej”

Stachowicz i in. [7] szacują możliwe zmiany pojemności retencyjnej torfowisk wynikające z ich odtworzenia, następnie wartość oczekiwanych korzyści wynikających z odtworzenia (za pomocą kosztów alternatywnego scenariusza, czyli wykorzystania zbiorników retencyjnych), oraz koszty działań odtworzeniowych na poziomie całego dorzecza Niemna (koszty nieregulowanego odpływu z bloków rowowych). Obliczyli, że średnio na 1 ha ponownie nawodnionego torfowiska można zretencjonować pomiędzy 69 m³ wody do aż 344 m³/ha (w zależności od wysokości piętrzenia), zaś wartość retencji wody w dorzeczu Niemna wynosiła 0,51 EUR/m³/rok. Tę wartość można zagregować dla całego dorzecza tej rzeki.

Ankiety wśród społeczeństwa – wycena warunkowa, eksperyment wyborów dyskretnych

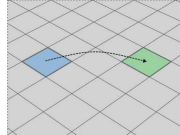
Wiele usług ekosystemowych nie jest ściśle powiązanych z żadnymi towarami rynkowymi. Wycena pierwotna, ankietowa, to badanie, w którym pyta się reprezentatywną grupę społeczną o gotowość do zapłaty za poprawę konkretnego wskaźnika środowiskowego poprzez realizację określonej polityki. Gotowość do zapłaty jest mierzona w wartości pieniężnej na osobę na rok, a wyrażana zazwyczaj jako podniesienie podatków przeznaczonych na ten cel.

Giergiczny i in. [8] zdefiniowali, że na poziomie lokalnym (tj. w odległości 20 km od domów respondentów), za przywrócenie dzikich bagien i terenów podmokłych na obszarach rolniczych w Polsce gotowość do zapłaty to 108 EUR rocznie.

Transfer wartości

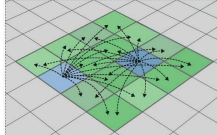
Metoda transferu korzyści jest stosowana do szacowania wartości ekonomicznych usług ekosystemowych poprzez ekstrapolowanie dostępnych informacji z badań już ukończonych w innej lokalizacji i/lub kontekście. To najszybsza dostępna metoda na przybliżenie wartości usług ekosystemowych oferowanych przez mokradła w Polsce, głównie ze względu na brak szczegółowych danych pozwalających na inne oszacowania, np. dotyczących rentowności poszczególnych obszarów rolniczych.

Pojedynczy/uproszczony transfer wartości

Zródło: Schläpfer i in. 2025

Meta-analiza transferu wartości

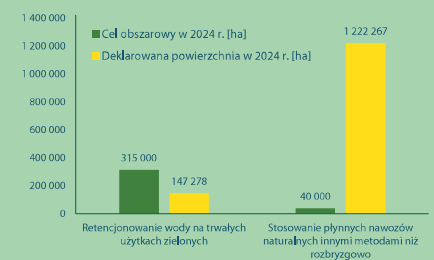

$$EV = \alpha + \beta_{St}X_{St} + \beta_{Si}X_{Si} + \beta_{Co}X_{Co}$$

Wsparcie retencji wody i prostych praktyk agrotechnicznych

Od 2023 r. WPR oferuje rolnikom ekoschematy – dobrowolne, jednoroczne zobowiązania do wdrażania praktyk korzystnych dla środowiska i klimatu. Po dwóch latach ich wdrażania wyraźny staje się schemat, w którym ekoschematy oparte na agrotechnikach z łatwymi do spełnienia wymogami, takie jak stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbrzygowo, realizowane są na poziomie znacznie przewyższającym założony dla nich w cel obszarowy. Natomiast trudniejsze do zaimplementowania rozwiązania, jakim jest retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych, nie cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony gospodarstw rolnych. Wynika to m.in. z niskiej wysokości płatności, która stanowiłby jedynie rekompensatę utraconych korzyści i dodatkowych kosztów i nie bierze pod uwagę środowiskowego znaczenia praktyki.

Alokacja środków finansowych w przypadku obu praktyk wyglądałaby podobnie do zróżnicowania powierzchni, na których są wdrażane – wysokość płatności w obu interwencjach jest bowiem na podobnym poziomie około 250 zł/ha.

Opracowanie własne na podstawie Uzasadnienia projektu rozporządzenia w sprawie stawek płatności w ramach schematów na rzecz klimatu i środowiska na 2024 r.

Zdecydowana część środków przeznaczanych na ekoschematy, które służą miały dostarczaniu dóbr publicznych poprzez stosowanie praktyk wykraczających poza obowiązkowe wymogi [8], stanowi obecnie dodatkowe wynagrodzenie za już wcześniej wdrażane agrotechniki [9]. Korzystają z nich przede wszystkim duże gospodarstwa rolne, podczas gdy te małe mają ciągle największy potencjał w dostarczaniu przyrodniczych dóbr publicznych, w tym różnorodności biologicznej [np. 10].

Literatura:

- [1] Jabłońska E. i in. 2021. Projekt strategii ochrony mokradeł w Polsce na lata 2022–2032.
- [2] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115.
- [3] Strategic Dialogue on the Future of EU Agriculture A shared prospect for farming and food in Europe.
- [4] Pępkowska-Król A. 2023. Brak wsparcia ochrony i odtwarzania obszarów podmokłych w nowej polityce rolnej na lata 2023–2027.
- [5] Davidson N. C. i in. 2019. Marine and Freshwater Research, 70(8): 1189–1194.
- [6] Valuing wetlands. Nat. Geosci. 14, 111 (2021).
- [7] Stachowicz M. i in. 2022. Science of the Total Environment, 829, 154560.
- [8] Giergiczny M. i in. 2022. Restoration Ecology, 30 (5), e13575.
- [9] Zieliński M. i in. 2024. Economics and Environment 2(89), 1–17.
- [10] Ricciardi V. i in. 2021. Nat. Sustain. 4, 651–657.

¹ Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warszawski

² Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków